U. B. BERGEN
16/11.16
Ms. 1568 1h

33

F R A M

Mandag, 18. desember 1944.

----oo00§00oo----

Tilbakeblikk.

Det er naturlig at en ved fallrepet av året ser seg tilbake og får et overblikk over de hendinger som har skjedd. En vil her prøve på å få et overblikk over krigssituasjonen ved hveert årsskifte fra 1940 av, og gjøre rede for hvordan den har utviklet seg fra år til år.

Den viser hvilken lang og tung vei vi har gatt, og måtte gå, men den viser også hvilke veldige framsteg de forente nasjoners styrker har gjort til vi nå om sider står ved veiens ende.

1940/41: Det europeiske kontinent ligger for Hitlers fot etter lynkriger mot øst, nord og vest. Østerrike, Tsjekkoslovakia, Polen, Norge, Danmark, Holland, Belgia, Luxemburg, Frankrike er innlemmet i det nazistiske tusenårsrike. Diplomatisk kup og seierrike felttog har lamslått verden. Tyskland virker uovervinnelig. De nøytrale stater som er igjen, forsøker engstelig å tilpasse seg den nye situasjon. Balkanlandene synes å falle inn under aksen, og den tysk-russiske vennskapspakt gjør at intet av de undertrykte folk ser med synderlig håp mot kolossen i øst. England står alene mot overmakten, ukuelig, men dårlig rustet - er det i det hele tatt tenkelig at det kan vinne tilbake de mange tapte posisjoner? For øyeblikket har det mer enn nok med seg selv. The Battle of Britain pagår, Göring har sendt sine luftarmadaer mot London og andre byer som ligger under et nådeløst bombardement, og det er nettopp preget et nytt ord: "coventrisieren". Det er et tysk verbum og Coventry var en engelsk by; det kan være grunn til å huske det nå. De tyske planer om invasjon over Kanalen er foreløpig riktignok stilt i bero, men de kan bli tatt opp igjen når som helst, f.eks. til våren? I Libya står de italienske styrker - ennå en ukjent og tilsynelatende respektinngydende faktor - oppmasjert og truer Egypt, trykker Suez. Spania er "ikke-krigførende" på aksens side og kan hvilken som helst dag legge sin hånd på Gibraltar, den annen nøkkel til Middelhavet og det britiske sjøherredømme der.

Sommeren og høsten 1940 er den mørkeste tid i Europas nyere historie. Også i mange av de besatte land sprer defaitismen og tilpasningsviljen seg: Vichy. Er der ingen lyspunkter? Jo, der er, men de er få og spredte. Det er først og fremst den ukuelige britiske motstandsvilje, evnen til å stå alene og til å håpe, tross alt. Det er gjenvalget av president Roosevelt, tidens kanskje største og mest vidtskuende statsmann, som klokt og målbevisst samler det nøytrale og tilsynelatende isolasjonistiske Amerikas enorme resurser til innsats for frihetens sak når tiden er moden. Det er det greske folks ubendige frihetsvilje som får det til å ta kampen opp mot overfallsmakten Italia og endog gjør det mulig å tilføye den sviende nederlag i de albanske fjell. Og det er den motstandsvilje som nå for alvor våkner i det ene etter det andre av de besatte land, først og mest tydelig kanskje i Norge, hvor vi høsten 1940 har de første alvorlige styrkeprøver og kan notere de første seire i kampen mot den nazistiske ensretting; idrettsfronten blir til, høyesterett går av i protest, de første anslag mot de store organisasjoner blir slått tilbake, det utkrystalliserer seg en kjerne av folk som tar ledelsen i motstandsbevegelsen og bygger opp de første underjordiske organisasjoner. Vår vei er klar.

1941/42: Der er skjedd en avgjørende poltisk sceneforandring - Russland og Tyskland er i krig. Men militært er billedet ennå de samme, dominert av de tyske triumfer. Om våren var de gjenstridige Balkanstater, Jugoslavia og Hellas, overrent av uimotståelige tyske styrker, og om sommeren og høsten rullet de tyske panserkolonner fram over de russiske sletter i et tempo som for mange syntes å tyde på at det ikke ville gå den russiske hær stort bedre enn det hadde gått de andre lands. I november 1941 sto tyskerne foran Leningrad, foran Moskva og ved Det azovske hav. Hele det vestlige Russland var gått tapt, med tilsynelatende uerstattelige råstoffer og industrier. England hadde fått et pusterom i bombingen, men var ennå ingen offensiv faktor å regne med, og hadde lidt nye og alvorlige nederlag i Hellas og Libya, selv om det hadde lyktes å befri det første av de undertrykte land : Etiopia. Amerika hadde økonomisk gått inn i krigen på britisk side og sendte under låne- og leieloven økende mengder materiell til England, men var ennå formelt nøytralt, og den tyske ubåtoffensiv tok en uhyggelig toll av forsyningskonvoiene.

I slutten av 1941 sto kanskje det nazistiske velde på høyden av sin makt. Det behersket et større landområde enn noen gang før eller siden, og Hitler erklærte at de russiske ameer var knust for tid og evighet; faktoren Amerika hadde man bare spott og hån til overs for, amerikanerne ville komme håpløst for sent. Men nettopp slutten av 1941 viste også den tyske krigsmaskins begrensning. Tross de overveldende seire i øst, maktet den ikke å knuse russerne. De holdt hva de ville og måtte holde. De holdt Leningrad og de holdt Moskva, tross tyskernes desperate forsøk på å slå i gjennom. Like etterpå kom vendepunktet: tyskerne ble jaget ut av Rostov, den første gjenerobrede russiske by, overhodet den første by tyskerne (bortsett fra mellomspillet ved Narvik) hadde måttet gi fra seg. Og desember ga russerne seiren i det gigantiske slag om Moskva, hvorpå det innledet et vinterfelttog som slo verden med forbauselse og for altid knuste legenden om den nazistiske hærs uovervinnelighet.

1942/43 betegner det store vendepunkt i krigen. Tidligere hadde den vært preget av tysk overlegenhet eller i beste fall av en labil kreftenes likevekt. Fra nå av går den den andre veien, og med akselererende fart. Det er de allierte som tar offensiven, og vendepunktet markeres av to uforglemmelige navn i krigshistorien, Stalingrad og El Alamein. Ellers hadde året vært fryktelig nok for de alliertes våpen. Den tyske retrett i Russland om vinteren ble om sommeren avløst av en riktignok noe begrenset, men ytterst farlig offensiv som i løpet av få uker førte hakekorset til Voronesj, til Stalingrad og til Grosnyi i utkanten av Kaukasus oljefelter. Sevastopol og Donetsbekkenets industrier var i tysk hånd. Ikke mindre farefruende var utviklingen en tid i Afrika. Rommel slo om sommeren de britiske styrker i vestørkenen og trengte fram til El Alamein, 100 km. fra Suez, og den tyske propaganda begynte alt å fable om et møte ved Den persiske bukt mellom de tyske Kaukasus- og Egypt-ameer og de japanske styrker. Japanerne sto ved Indias grenser, etter i lyntempo å ha erobret en serie av strategisk og økonomisk vitale allierte posisjoner i det fjerne østen: Hongkong, Guam Filippinene. Malakka og Singapore, de hollandske øyer i Ostindia og det meste av Ny-Guinea. Storparten av den amerikanske slagskipsflåte la på bunnen av Pearl Harbour, og det så ut som om Australias og Indias skjebne hang i en tråd. Situasjonen hadde den fordel at angriperstaten hadde tvunget USA aktivt med i krigen, men ennå en gang hadde det vist seg at de fredselskende nasjoner var slett forberedt på et overfall fra angriperstatene. Til overflod var det tyske ubåtvåpen farligere enn no sinne; det senket en million tonn om måneden, en tonnasje selv Amerikas verfter ennå ikke kunne erstatte og et tap av forsyninger som berøvet vestmaktene ethvert håp om å kunne gripe offensivt inn i Europa for å avlaste det fryktelige trykk på den russiske forbundsfelle, om den prekære situasjon i Asia og Afrika hadde tillatt det.

Oktober/november 1942 brakte omslaget, forferdelig sent, syntes vi okkuperte som ikke hadde den fulle oversikt over situasjonen, forbløffende tidelig må man si når man virkelig skjønner hvor katastrof

det hele stod. Stalingrad holdt, trass i alle forutsigelser. Hitler svor at ingen makt på jorden noensinne skulle drive ham bort fra denne nøkkel-stilling ved Volga, og kastet i blint raseri sine elitedivisjoner fra mot forsvarerne, som til slutt bare klorte seg fast til et par fabrikkkompleks med Wehrmachts fulle slagkraft mot seg og elven i ryggen. Men forsvaret h og gikk mot vinteren over i en offensiv som endte med å tilføye tyskerne det største nederlag de hittil hadde lidt: En hel arme ble utslettet. Ved månedsskiftet oktober-november rev også vestmaktene til seg initiativet. Ved El Alamein slo Montgomery Rommel etter alle kunstens regler og drev h Afrika-korps foran seg like til Tunis, mens et stort engelsk-amerikansk ekspedisjonskorps gjennomførte landgangen i Marokko og Algerie, og etter et halvt års kamper kastet de siste rester av de tysk-italienske styrker i havet ved Tunis og Bizerte.

1943/44: Allierte triumfer på alle fronter. Rudserne har brutt igjennom Orel-Kursk-Kharkov-linjen, befridd en stor del av Donbassenget o marsjerer mot Kiev. Vestmaktene har tilkjempet seg det uinnskrenkede herredømmet i Middelhavet og tvunget Italia til kapitulasjon. Aksen er b den stortalende Mussolini fører en skyggetilværelse som tysk lakei. Og hva som kanskje er det viktigste av alt: ubåtfaren er avverget. Nye tek-niske hjelpemidler som representerer en dødelig fare for undervannsvåpenet har feid havene rene for det, og i en voksende strøm på gamle og nybygde skip går våpen og materiell fra Amerika til invasjonsstyrkene som bygges opp pa de Britiske øyer og til de seierrike russiske armeer. Også i lufte har overmakten for alvor svingt over til alliert side, november ser inn-ledningen til de knusende angrep på nasismens hovedstad, Berlin, og det ene tyske industrisentrum etter det andre blir lagt i ruiner. Krigen i Europa har, helt riktig, fått prioritet i vestmaktenes strategi, men også i Asia har de kunnet rette alvorlige slag mot fienden og for alvor gått o til offennsiven, på New Guinea, pa Salomonøyene og på Gilbertøyene.

1944/45 står de allierte ved Tysklands grenser i vest som i øst. Under veldige russiske offensiver om våren og sommeren er tyskerne kast ut av Russland, først av Ukraina, så av Hvite-Russland, mens vestmaktene gjennomfører verdenshistoriens største militæroperasjon ved landgangen i Frankrike og etter et par måneders stillingskrig slår over ende de tyske vestarmeer i en lynkrig som slår alle tidligere, tyske som russiske rekor Samtidig faller det tyske system i sørøst-Europa sammen, livsrommet skrum sammen til det egentlige Tyskland, en eneste, upålitelig vasall og et par besatte småstater. Det er ikke nødvendig lenger å regne med befridde bye man kan regne med land: Frankrike, Belgia, Hellas, Bulgaria, Romania, Estland, Lithauen, det meste av Italia, Jugoslavia, Albania og Latvia, me Finnland, tysklands oppriktigste forbundsfelle, blir drevet ut av krigen. Fra 12 hovedsteder er tyskerne drevet ut: Roma, Paris, Brussel, Aten, Ti Beograd, Sofia, Bucuresti, Kaunas, Riga, Tallin og Helsinki, mens det kjempes om den 13: Budapest. "Festningen Europa" er falt; det kjempes ba om sitadellet Tyskland og et par framskutte bastioner. Tysklands armeer er tilføyd nederlag de ikke kan overvinne virkningene av, dets forsynings-basis er skrumpet sammen til en brøkdel av hva den var, dets hjemmefront nedsunket i sløv apati etterat et revolteforsøk fra generalenes og andre fremskutte menns side er mislykt, de siste resurser bunnskrapes både når det gjelder tropper, materiell og arbeidskraft, og vestmaktenes flyvåpen har tilkjempet seg luftherredømmet over Europa, retter tilintetgjørende slag mot Tysklands arbeidsliv og kommunikasjoner. Imens vokser trykket frontene, i vest, øst og sør, underholdt av en stadig strøm av reserver nytt materiell som hverken tyske fly eller tyske ubåter kan hindre i å komme fram.

Krigen er avgjort. Tyskland er slått, og Tyskland vet det Det kan ennå holde ut i uker og måneder ved å kaste sine siste reserver men uten håp om å kunne vende situasjonen til sin fordel, bare om å kunn oppnå en liten utsettelse. Og til hvilken pris? Til prisen av selvødeleg for årtier.

Ukens nyheter i store trekk:

De allierte er fortsatt meget tilbakeholden med sine meldinger fra frontene, men det framgår tydelig at det er voldsomme kraftanstrengelser som blir gjort for å tære mest mulig på tyskernes krefter og materiell, samtidig som det allierte flyvåpen utfolder en aktivitet som aldri før.

Framrykningen under offensiven har ikke vært imponerende når en regner etter i km., men når en tar i betraktning at de allierte nå kjemper i et terreng som er fullspekket med bunkers og hindringer av enhver art, er de oppnådde resultater oppmuntrende. Hele vestsiden av Rørelva er nå ryddet for tyskere, og kampene fortsetter å rase i omegnen av Düren. Saarelva er forsert med store styrker, og flere solide bruhoder er etablert. Lengst i syd har tyskerne hittil vært på retrett for de kraftige franske og amerikanske angrep, men for noen dager siden satte tyskerne inn et kraftig motangrep som kom tonnel overraskende på amerikanerne og franskmennene. Fra alliert hold blir det imidlertid meldt at der ikke er noen fare på ferde. De daglige meldinger går ut på at det kjempes voldsomt, og at luftvåpenet bombarderer fabrikker og forsyningslinjene i stor stil. Tyskerne prøver å legge om sine forsyningslinjer, men det nytter ikke stort. - Lørdag aften ble det meldt at Ludvigshafen har vært utsatt for et voldsomt luftangrep. Det var I.G.Farbenindustris fabrikkanlegg som var målene.

Russerne har nå igang en gigantisk offensiv i Ungarn og driver på med å utflankere Budapest etter sine gamle metoder. Det er kamper igang i den nordlige bydel.

I Hellas fortsetter urolighetene, og englenderne har trukket seg tilbake for å spare sivilbefolkningen for de lidelser som følger med slike kamper.

Amerikanerne øker stadig kraften i sine angrep mot Japan og japanske besittelser. Tokio og Jokohama har vært mål for meget kraftige angrep av superbombemaskiner. Svære japanske flyfabrikker i Tokio ble forleden angrepet, og speiderfly rapporterte svære branner over hele fabrikkområdet. - Amerikanerne har gått i land på en øy i Stillehavet som ligger 1000 km. fra den kinesiske kyst og har ved denne okkupasjon skaffet seg en meget god strategisk posisjon.

DET POLSKE PROBLEM. I Underhuset har det vært en meget omfattende diskusjon om det innviklede polske problem. Churchill støtter det russiske krav om at den polske grense skal føres tilbake til Cursonlinjen. Derved må polakkene gi slipp på store deler av Pripet og Wilna, men får til gjengjeld store deler av Øst-Preussen med 300 km. kystlinje til Østersjøen, inntefattet Danzig. 5 mill. tyskere skal flyttes ut av Øst-Preussen og Polen til Tyskland. En regner med at det vil være god plass for dem i Tyskland til våren når tyskerne i tillegg til sine tap hittil i krigen mister millioner mann under sluttkampene.

4 mill. polakker skal flyttes fra de østlige områder og erstattes med russere. Det blir pekt på de gunstige resultater liknende utbytting av befolkning hadde ført til den gang Grekenland og Tyrkia hadde grenseregulering.

TYSKERNE HAR UNDERMINERT demningen ved Møsvann, og kan i et gitt øyeblikk legge hele Månedalen under vann. Det er beregnet at vannmassene vil ta ca. 20 minutter å nå fram til Rjukan, som ligger nede i dalen